

SZAKDOLGOZAT

Pilgermáyer Panna
Gyógypedagógia szak

Kaposvár

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Gyógypedagógia BA

**A MEGKÉSETT BESZÉDFEJLŐDÉS HATÁSA A HELYESÍRÁS
KIALAKULÁSÁRA**

Témavezető: Demeter Gáborné PhD

adjunktus

Készítette: Pilgermáyer Panna

MEB20D

Nappali tagozat

Intézet/ Tanszék: Neveléstudományi Intézet/ Gyógypedagógiai tanszék

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1. A témaválasztás indoklása	5
2. A kutatás célja és kutatási kérdések	6
3. Helyesírás	7
3.1 A helyesírás fogalma.....	7
3.2 A helyesírás története.....	7
3.3 A helyesírás, mint prioritás	8
3.4 A helyesírás alapjai, grammatikai ismeretek	9
3.5 A helyesírás tanítása.....	10
4. Megkésett beszédfejlődés	12
4.1 A kommunikáció.....	12
4.2 A beszéd anatómiai háttere	12
4.3 A nyelvi deficitek.....	12
4.4 A nyelvi zavarok háttere	13
4.5 A nyelvi fejlesztés	14
4.6 Az óvodás korban jelentkező beszédzavarok	15
4.7 A megkésett beszédfejlődés definíciója és jellemzői.....	16
4.8 A megkésett beszédfejlődés terápiája	17
4.9 A logopédus kompetenciája a megkésett beszédfejlődés esetében.....	18
5. A kutatási koncepció	19
6. A vizsgált csoport bemutatása.....	20
7. Kutatási módszer bemutatása	21
8. A kutatás eredményeinek összegzése és értékelésük	22
8.1 Az osztály minden tagjának eredménye	22
8.2 Az osztály eredménye a megkésett beszédfejlődésű tanulók nélkül	23
8.3 A megkésett beszédfejlődésű tanulók eredménye	24

8.4 A lányok és a fiúk eredményeinek összehasonlítása	25
8.5 A tanulók feladatonként elért eredményei és átlagaik	26
9. Következtetések és javaslatok	30
10. A kutatási kérdések megválaszolása	32
11. Összegzés.....	33
12. Felhasznált és hivatkozott irodalom	35
13. Ábrák és táblázatok jegyzéke	37
14. Mellékletek	38
1. melléklet	38
2. melléklet	45

„Az írás csak akkor töltheti be a rendeltetését, ha éppoly híven tolmácsolja a gondolatot, mint a szabatos, talpraesett előszó. Az írásbeli gondolatközlés félreérthetlenségének egyik biztosítéka a kifogástalan helyesírás.” (Szemere Gyula)

1. A témaválasztás indoklása

A felsőoktatási tanulmányaim előtt már körvonalazódott bennem, hogy a jövőmet, a szakmai elhelyezkedésemet a gyermekek köré szeretném építeni. A gyermekekkel, tanulókkal való foglalkozás egy olyan elkötelezettséget kíván, amely lehetőséget teremt a mindennapi és oktatási helyzetekben felmerülő akadályok megugrására. A gyógypedagógia, a gyermekek oktatásának és nevelésének egy olyan színtere, amely lehetőséget nyújt arra, hogy a fiatalok életére pozitív hatást gyakoroljanak, a saját, egyéni képességeik megsegítése által. Ebben a szakmában egyszerre van lehetőség arra, hogy az egyén növelje a személyes és gyógypedagógiai tudását, miközben mások életét is közvetlen, pozitív vonalon tudja befolyásolni. Azt gondolom, hogy ennek a hivatásnak az alappillére a türelem és az empátia, amelyek mértéket a tanulói sikerekből szerzett inspiráció növeli. A gyógypedagógiában elengedhetetlen, hogy a pedagógusok képesek legyenek kooperálni a szakmai team összes tagjával és ezáltal több területen is alátámasszák a gyermekek megfelelő fejlődésének támogatását. Számomra egy bizonyos elismerést jelent, hogy logopédusként, majd lehetőséget adhatok azoknak a gyermekeknek, akik talán már feladták a reményt, hogy elérjék saját céljaikat és megbirkózzanak a kihívásokkal, amelyeket az élet és az oktatási- nevelési szinterek gördítenek eléjük.

A szakdolgozatom témája, a megkésett beszédfejlődés hatása a helyesírás kialakulására, több megközelítést tekintve is rendkívül aktuális téma, amely befolyásoló erővel bír a tanulmányi teljesítményre, továbbá az életminőségre is. A megkésett beszédfejlődés egyre több gyermeket érint, amely komplex jelenségként értelmezve, több eltérő tényezőtől is eredhet, mint például a genetikai, a fejlődési vagy a környezeti aspektusok. A helyesírási nagy mértékű jelentősége vitathatatlan a mai modern társadalomban, hiszen a megfelelő írás és helyesírási készség elengedhetetlen a mindennapi, a szakmai és az iskolai életben is. A megkésett beszédfejlődésű gyermekek esetében sokszor kihívások jelennek meg az írás, illetve a grammatika területén. A helyesírás zavara és az ennek következtében kialakuló deficit hatással lehetnek a tanulók lexikai tudásának elmélyülésére, továbbá az önértékelésükre is.

2. A kutatás célja és kutatási kérdések

A szakdolgozatom átfogó célja az, hogy több szempontból vizsgáljam és értelmezzem a megkésett beszédfejlődés és a helyesírási deficitek, nehézségek közötti kapcsolatot, rávilágítva a lehetséges okokra és összefüggésekre. Elvárásaim között szerepel, hogy a szakdolgozat írása során részletesebb szintű megértést kapjak erről a komplex jelenségről, és ezzel egyben felhívhasam a figyelmet arra, hogy a megkésett beszédfejlődéssel küzdő tanulók helyesírási nehézségei milyen hatásokat gyakorolnak az oktatási folyamatokra. Számomra a munka elkészítése folyamán célkitűzésként jelent meg, hogy minél több, a témában releváns szakirodalmat sikerüljön összegyűjtenem. A szakdolgozatom fő kitűzése, hogy az általam választott konkrét vizsgálati csoportban a megkésett beszédfejlődés különböző aspektusai, milyen hatást gyakorolnak a grammatikai folyamatokra.

A kutatásom során az alábbi felsorolt kérdésekre szeretnék választ kapni.

- Mennyiben tér el a megkésett beszédfejlődésű gyermekek teljesítménye az osztály átlagától a helyesírás tekintetében?
- Melyek azok a helyesírási feladat típusok, amelyek a legnagyobb nehézséget jelentik a megkésett beszédfejlődésű gyermekek számára?
- Milyen eredménybeli eloszlás mutatható ki az osztály tanulóinak körében, a nemek arányában a teljesített feladatlap értelmében?

3. Helyesírás

3.1 A helyesírás fogalma

A helyesírás megemlítése, figyelemmel kísérése a mindennapi szituációkban is nagyon fontos és elengedhetetlen, többek között abból az okból is, mert egy háttérbe kerülő diszciplínáról van szó. A szociális életben is találkozhatunk rengeteg, a helyesírást érintő deficittel, akár hirdetésekben, a médiában, vagy a nevelési- oktatási intézmények működésében is (Szathmári, 1996).

A helyesírás fogalma az Értelmező kéziszótár alapján így alakul: “Azoknak az elveknek és szabályoknak összessége, melyek szerint a nyelv szavait, kapcsolatait, mondatait írni, írásjeleit használni kell.” A megfogalmazottak alapján is felállítható, hogy a helyesírás az éppen aktuális elvekről, törvényekről, amelyek egyetemes érvényűek és továbbá törvényszerűségekről szól. A helyesírásban megjelennek az elvek mellett, a szabályok is. Ezek a szabályok egyes grammatikai formák, eszközök és szó, valamint kifejezés típusok megfogalmazását, leírását tartalmazó rendelkezések (Szathmári, 1996).

3.2 A helyesírás története

A magyar nyelv történetének feltárásához elengedhetetlen az írás múltjának vizsgálata is. A helyesírás megismerésének része a történetiség figyelemmel kísérése is egyben. A magyar nyelv megközelítőleg több mint 3000 éves, a helyesírás nem nyúlik ennyi évre vissza, csak az ómagyar kor kezdetével lehet róla beszélni. A magyar nép a vándorlások következtében több olyan népcsoporttal találkozott, akiknek megismerte az írásrendszerét, illetve azok különböző használati módjait. Amikor letelepedtek a Kárpát- medencében valószínűsíthetően a magyar nép is használta a rovásírást, a kommunikáció egyik formájaként. A legkorábbi rovásírással fennmaradt magyar emlék a XV- XVIII. század környékéről maradt fenn. A magyar helyesírás múltjában a nagy fordulat az 1954-es évben megjelent akadémiai szabályzat következtében történt meg. A helyesírási szabályokat az addigi legtöbb, 438 pontban fogalmazták meg. A leírt diszciplínákat az általános nyelvérzék alapján alakították, a vitatható helyzetekben a kiejtés szerinti, a hagyományos írásmódot és az egyszerűsítés elvét részesítették előnyben, amelyek segítségével képesek voltak létrehozni az egyensúlyt. Szintén a nyelvérzékre alapozva alakították a szabályokat az idegen eredetű és a nem latin betűs kifejezések esetében is (Farkas, 2007).

3.3 A helyesírás, mint prioritás

A helyesírás fontossága egy vitatott kérdésként jelenik meg a szakirodalmak szempontjából is. Nagy halmazba tartoznak azok a személyek, akik úgy vélekednek, hogy a helyesírás pontossága, a szabályainak betartása egy felesleges tevékenység, hiszen ezek a tényezők nélkül is érthetővé válik egy szöveg és gyakran figyelmen kívül is hagyják az írásra vonatkozó normák követését. A magyar helyesírás sok esetben értelem megkülönböztető és értelemtükröző szereppel bír, ezáltal nélkülözhetetlenek a szabályok és azok betartása, továbbá a megfelelően alkalmazott írásjelek és az egybe- különírás feltételeinek alkalmazása. Sok ember úgy gondolja továbbá, hogy a helyesírás elsajátítása egy lehetetlen folyamat, nem látnak benne egy stabil rendszert, logikai folyamatokat. A megfelelő alkalmazás természetesen gyakorló folyamatokat kíván, azonban a magyar nyelv helyesírása egy összetett, komplex egység, belső logikai folyamatok nyomán alakult ki és ez fejlődik az évek múlásával. Az alapoknak tekinthető belső, fő elveket viszonylag könnyű módon lehet megtanulni, beépíteni a mindennapi életbe. A helyesírás elméleti és egyben gyakorlati ismerete a különböző nemzetek és népek számára is elengedhetetlen. Ahhoz a folyamathoz, hogy egy nép nemzetté fejlődhessen kihagyhatatlan tényező, majd a műveltség mértékének is meghatározó aspektusa. A helyesírás megfelelő alakulása, annak fejlődése a köz, az egész nemzet érdekeit szolgálja, hiszen az egyértelműséget és az érthetőséget is biztosítja (Szathmári, 1996; Jánk, 2020).

A magyar nemzet esetében is fontos kiemelni az összekötő szerepét is, hiszen a különböző országokban élő, azonban szintén a nemzethez tartozó magyarok számára is ugyanazon rendszer érvényes a helyesírást érintően, az ő speciális igényeikkel egybefűzve. A helyesírás az egyén számára többek között fontos az írás értelmezésének céljából. Megalapozza az általános műveltségi szintet és a szellemi lét fontos pillére is egyben. A társadalomban a példát mutató tanárok és tanítók egyik legfontosabb eszköze, így nem csak a magyar helyesírás elméleti és gyakorlati elveit kell ismerniük, hanem annak kialakulását, illetve további tudományokkal való kötődését is. A helyesírás szoros kapcsolatban áll a leíró nyelvtannal, amelybe együttesen beletartozik a morfológia, szófajtan, mondattan és a szövegtan is. A helyesíráshoz közel álló tudományágak a nyelvtörténet, az irodalomtörténet, továbbá a nyelvi sztenderdek létrejöttében és azok további fejlődésében, alakulásában is iránymutató szereppel bírnak. A stilisztika, mint egyéni, szépíráshoz köthető helyesírás, valamint a művelődéstörténet, a magyarsággal kapcsolatos kérdések alapköve is (Szathmári, 1996; Jánk, 2020).

3.4 A helyesírás alapjai, grammatikai ismeretek

A helyesírás alapjait a fő jegyek és meghatározó jellemzők adják meg. A magyar helyesírás betűíró, tehát a megjelenő egységek közül a legkisebb az nem szóként vagy szótagként fog megjeleni, hanem hangként. Latin betűs a magyar helyesírás, vagyis a magyar betűk sorozata a latin betűkészletből formálódott. A magyar nyelv esetében a leírt betűk a legtöbb esetben megegyeznek a kiejtett hanggal, ezáltal hangjelölőnek tekinthetjük. Ezen tények az írás belső kialakításában játszanak lényegre törő szerepet. A helyesírásunk nagy mértékben értelemtükröző, tehát a leírt szóalakokban a szóelemek megjelölésre kerülnek, attól függetlenül, hogy milyen változások mennek végbe alkalmilag a kiejtési folyamatban. Az lényeges aspektus továbbá, hogy jóval nagyobb mértékben függ össze a nyelvi háttérrel, illetve a nyelvi ideológiákkal és attitűdökkel. Szükséges megemlíteni a kis és nagybetűk fontosságát, amelyek jelölik, hogy köznévről vagy tulajdonnévről beszélünk az adott helyzetben. A világ összes nyelvét érintően megemlíthető az a tény, hogy nem lehet teljesen egységes szerkezetű, hiszen a bizonyos, különböző nyelvi rétegek eltéréseket mutatnak egymás között. A köznyelvi kiejtés módját mutatja a magyar nyelv esetében a leírt szóelemek alakja. A helyesírás megvilágítja a köznyelvben is két alakban alkalmazott szavak megfelelő alkalmazását. Az egyik legfontosabb aspektusa azonban a magyar helyesírásnak a logikus felépítése és a rendszer jellege. Egy egészként van jelen, amelyet a szabályok összessége, törvények alapján létrejött összefüggések jellemeznek. Ahhoz, hogy az egész megfelelő működésének megléte fennálljon, szükség van az alapelvek alkalmazására. A magyar helyesírás továbbá nyelvkövető szereppel is bír. A nyelvkövető lét foglalja magába azt a tényt, hogy az írást a kiejtés módja szerint hajtja végre, tehát a különböző szóelemek írását a köznyelvi kiejtés alapján végzi el (Szathmári, 1996; Jánk, 2020).

A 2020-ban módosított magyarországi kerettantervekben nagy jelentőséget fordítanak a helyesírásra. Megjelenik, mint a pedagógusok és a diákok számára fontos cél, ismeret, készség melyet több eltérő dokumentumban szabályoznak. Egyre többen vallják a preskriptív-felcserélő nézetet, amely értelmében a helyesírás a nyelvhelyességgel összefüggésbe kerül. Azok az emberek, akik ezt a szemléletet követik, úgy vélekednek, hogy a helyesírási szótárakban megfogalmazott szabályrendszert a szóbeli beszédben is követni kell. Ezen információk szerint ez lesz az alapja a nyelvhelyességnek és az érintett személyek nincsenek tisztában a gyermekek, tanulók közötti általános és nyelvi formában értelmezett eltérésekkel és kontrasztokkal. Az iskolai tevékenyének során a nyelvi környezet és szocializáció és az ezek alapján megélt tudás nagy befolyásoló erővel bír. Az iskolai, illetve a későbbi életben való

helytállás legfőbb alappillére lesz a nyelvi környezet és az elsajátított nyelvi tudás. A szóbeli, illetve az írásbeli megnyilvánulások esetében is a pedagógusok nem a meglévő tudást, hanem a nyelvi jegyeket minősítik (Jánk, 2020).

3.5 A helyesírás tanítása

A helyesírás- tanítás tevékenységrendszerének első számú feladata, hogy a gyermek olyan tanulás- módszertani eljárásokat sajátítson el, amelyek segítségével az önálló tanulását képes fejleszteni és véghez vinni. A világ és az emberiség változásainak következtében a tudás, az iskolai ismeretek és maga a műveltség értelme és jelentése is megváltozik. A társadalom tagjai számára előtérbe kerül a tömegkommunikáció és a modernebb, internet segítségével végbemenő kommunikációs formák használata. A gyermekek fejlődését, illetve az olvasási és írási képességeit is befolyásolja az egyre korábbi életszakaszban megjelenő internethasználat. A világháló hatására egyre elterjedtebbé válik a vizuális megjelenítés, amely által a leírt szavak és kifejezések a háttérbe szorulnak. A jelenben a diákok körében is egyre népszerűbbé válnak az online szabálykönyvek, szótárak és a számítógép segítségével használható helyesírást is ellenőrző, javító és egyben tanító programok is. A modern kort és társadalmat többek között meghatározza a konstruktivista szemlélet, amely arra épít, hogy minden ember saját maga hozza létre a tudást és emellett konstruálja is. A jelen korban a másik meghatározó elmélet az adaptivitás., amely szerint a tanítás és nevelés folyamatában elengedhetetlen a differenciálás használata, amely által a gyermek életkorát, egyéni képességeit és sajátosságait is figyelembe veszik az oktatás és tanítás során (Antalné, 2010).

A helyesírás- tanítás folyamatában is szintén megjelennek a modern kor és társadalom pedagógiai irányzatai és eszközei is. A tanulási folyamat szinterei többek között az otthoni légkör, az iskola, de minden olyan hely és helyzet, ahol megjelenik maga az íráskép. A mindennapi életben felmerülő impulzusok, mind hatással vannak a gyermek írásának fejlődésére és alakulására. A helyesírás tanítás célja több tényezőből tevődik össze. Elengedhetetlen a szabályok belső logikájának elsajátítása, értelmezése és megfelelő használata, a helyesírás folyamatát segítő eszközök funkcionális használata, illetve tanulmódszertani eljárások elsajátítása a példák megfelelő írásképének lejegyzéséhez. A diákoknak elengedhetetlen felismerniük a magyar helyesírás rendszerszerűségét. A helyesírási gyakorlatok együttes célja, hogy a fent említett logikus rendszert képesek legyenek elsajátítani a gyermekek. A pedagógusok módszereinek kiválasztásakor meghatározó, hogy egy, az adott témakörhöz tartozó szabályokat, a témát átölelő kapcsolatokat és a szabályokat meghatározó elemek belső összefüggéseit is felállítsák a rendszerszerűség értelmében. Ebben a módszerben

segíthet többek között a helyesírási táblázatok és ábrák használata (Antalné, 2010; Antalné, 2008).

A magyar helyesírás tanítása során a kiejtés, a szóelemzés, illetve a hagyomány elve sorolható a meghatározó tényezők és törvények közé. A kiejtés elve alapján a leírandó szavak, illetve szóalakok esetében a megfelelő ejtést és az ép fonémahallást szükséges fejleszteni a helyesírás készségével együtt. A szóelemzés elvének a célja, hogy a gyermek képes legyen a szavakban megjelenő morféma pontos elhatárolására. A hagyomány elve a földrajzi és családnévi megjelenési formákon felül, a „j” hang kétféle jelölésében nyilvánul meg. A mai nyelvhasználatban a kiejtés alapján nem megkülönböztethető, hogy az egyes szavakban j-t vagy ly-t kell használni, így ezeket a szóalakokat el kell sajátítani a megfelelő helyesírás kialakulásához. A fejlesztő eljárások és módszerek közé sorolható a tollbamondás, a másolás, az emlékezetre hagyatkozó írás, és a produktív feladatvégzés is. Nagyon fontos kiemelni a javítás, önellenőrzés és a javíttatás, fontosságát is, hiszen a gyermek elvétett hibáiból is tud tanulni, melyeket különböző módokon ki is tud küszöbölni (Hasman et al., 2000; Zimányi, 2007).

A helyesírás tanításának nehezítő tényezői az iskolai életben belül és azon kívül is megjelennek. Fontos megemlíteni az egyre csökkenő óraszámokat, amelyek negatív irányba mozdítják el a készség fejlődését, hiszen nem alakul ki a rendszeresség és a gyakoriság. Befolyásoló tényező továbbá, hogy a gyermekek gyakran nem rendelkeznek megfelelő nyelvtani alapokkal, amelyre lehetne építeni a helyesírás fejlesztését. Az évtizedek során megváltozott az olvasástanítás módja is, így a globális módszereknek több következménye is megjelent. Egyre több elválasztási hiba merül fel a gyermekek körében, amely a szótagoltatás hiányára vezethető vissza, továbbá a tanulók nehezebben figyelnek fel a különböző szóelemekre, főként a szótő és a toldalék között húzódó határon. Ezen tényezők által is kijelenthető, hogy az olvasástanítás szoros összefüggésben áll a helyesírás fejlődésével és ezért is lényegesen meghatározó egy tanuló számára az első iskolai évében elsajátított ismeretek minősége és mennyisége. A tanulók számára sok esetben hiányzik a rendszerszemléletű, összefüggésekben megnyilvánuló helyesírás tanítási módszer, amely következtében a gyermekek csak egymástól elkülönülő szabályokat ismernek meg. A társadalom helyesíráshoz való hozzáállása is nagy befolyásoló erő lehet, hiszen sokan úgy gondolják, hogy felesleges elsajátítani bizonyos normákat, hiszen a helyesírási szabályzatok évről évre megváltoznak. A társadalom alakulásával és fejlődésével mindemellett egyre jobban előtérbe kerül az idegen szavak eltérő módon történő írásba foglalása is. Az ortográfiai és írási zavar, azaz a

diszortográfia, amelyet sok esetben tekintenek a diszlexia következményének, a megfelelő oktatás és tanítói hozzáállás következtében is egyre nagyobb számban jelenik meg a tanulók között (Hasman et al., 2000; Adamikné, 2019; Zimányi, 2007; Hoefflin, 2005).

4. Megkésett beszédfejlődés

4.1 A kommunikáció

Az emberek egyéni kommunikációs készsége hatással van többek között életpályájuk alakulására, szociális, társadalmi kapcsolataik létrehozására és az iskolai teljesítményükre is. Azok az emberek, akiknek a kommunikációs készsége megfelelő mértékű, könnyen boldogulnak az élet akadályaiival, azonban sokan vannak, akik problémákba ütköznek ilyen területeken. Sok gyermek már óvodás korban deficitet mutat, illetve első osztályban tanulási nehézségekbe ütközik a nem megfelelő kommunikációs készség következtében. Ennek megelőzésére szolgál a már óvodás korban zajló diagnosztizálási és fejlesztési folyamat megléte (Bácsi, 2018).

4.2 A beszéd anatómiai háttere

A megfelelő kommunikációs folyamat végbemeneteléért az agy működése a felelős. Az agy képes arra, hogy a kapott és érzékelt információkat feldolgozza és megfelelő adaptív választ adjon rá. Az agy bal és jobb félteke együttes munkával szervezi az ember nyelvi folyamatait, illetve a beszédét. A beszédért felelős központ a bal agyféltekében található, ahol a Broca-terület felel a beszédprodukciónért, a Wernicke-terület pedig a beszédmegértésért. Az idegrendszer szerveződése és fejlődése egy hosszú folyamat, amelynek a lateralizáció a vége felé jelenik meg. Az anyanyelv elsajátításának folyamat során a nyelvi jelek alakítják ki az emberben a lateralizációt, azaz az agyfélteke-dominanciát. Abban az esetben, ha a gyermek hároméves korára nem megy végbe az oldalasság kialakulása, a kézdominancia, akkor sok esetben a beszéd fejlődésének folyamatában és később az írás elsajátításában is deficitik jelentkezhetnek (Rácz et al., 2012).

4.3 A nyelvi deficitik

A beszédre ható nyelvi deficitik zavart okoznak a kommunikációs készség kialakulásában, azonban nyelvi-, beszédzavarról abban az esetben van szó, ha a gyermek lemaradása, standardizált tesztekkel mérve minimum egy év a kortársai teljesítményéhez képest. Ennek következtében hároméves korban tudunk leghamarabb megkésett beszédfejlődésről beszélni, hiszen a beszéd folyamata általában kétéves kor körül kezdődik el. A megkésett beszédfejlődés

szempontjából elengedhetetlen megemlíteni a korai beszédfejlődést, amely egyre nagyobb hangsúlyt kap, hiszen megfelelő és eredményes módon a nyelvi deficitok javítására, tizenkét éves korig van lehetőség, mert akkor fejeződik be megközelítőleg az agy morfológiai struktúrájának folyamata (Bácsi, 2018).

Nyelvi deficitok közé sorolható a kifejező beszéd, vagyis az expresszív beszédfejlődési zavar. A kevert, receptív- expresszív beszédfejlődési zavar melynek során a megértésben és a kifejezésben is egyszerre mutatkozik egy vagy több deficit is. A fonológiai zavar, amely az óvodás korosztályban a leggyakoribb zavarnak tekinthető, magába foglalja, a beszédhangok fejlődés szinttől elvárható használatának deficitjeit. Meg kell említeni továbbá a limitált szóincset, mint problémát, ami abban mutatkozik meg, hogy a gyermek az életkorától elvárt szinttől lényegesen kevesebb szót ismer és alkalmaz. Ez a deficit lényeges hatással lesz az iskolai teljesítményre, hiszen a tudásanyag a meglévő ismeretekre, szavakra építi rá az újakat. A nyelvi zavarok között megjelenhet továbbá az olvasási zavar, a diszlexia, amelyet legkorábban általános iskolában, az első osztály végén tudnak diagnosztizálni. Az lesz az első időpont, hogy egy év lemaradás mutatkozzon az értő, néma olvasás és a hangos olvasási készség területén. Nyelvi deficit ezek mellett az írásbeli kifejezés zavara, a diszgráfia is, amely biztossággal csak iskolás korban diagnosztizálható, hiszen ebben az életkorban található a gyermek az írott nyelv elsajátításának követelmény rendszerével. Az írásbeli és olvasási készségek zavara mellett meg kell említeni a számolási készség zavarát, a diszkalkuliát, amely szintén iskolás korban mutatkozik meg annak hatására, hogy a tanuló megismerkedik a számolással, a matematikai műveletekkel (Bácsi, 2018).

4.4 A nyelvi zavarok háttere

A nyelvi zavarok meglétét különböző okok idézhetik elő. Ide tartoznak többek között az örökletes tényezők, ha a gyermeknek valamelyik szülője beszédzavarban szenved vagy szenvedett, akkor a gyermeknek tízszer nagyobb a deficitre való esélye. Előfordulnak olyan esetek is, hogy a beszédzavar öröklése a nagyszülők problémáihoz köthető. Lehetséges okok közé sorolható még a terhesség alatti károsító tényezők megléte is, például, ha az édesanya dohányzik, alkoholistá vagy drogot használ. Ezek a deviáns viselkedési formák károsíthatják a magzat agyának fejlődésmenetét, ami kihathat a későbbi életszakaszokban a beszédre és nyelvi deficitekhez vezethet. Előfordulhat olyan eset is, hogy a terhesség alatt szedett gyógyszer vagy egy negatív élmény van hatással a gyermek nyelvi fejlődésére (Bácsi, 2018).

A szülés lefolyásában is egyaránt megjelenhetnek veszélyeztető szituációk, mint például, hogy a gyermek nyaka köré tekeredik a köldökszínór vagy a baba megakad a szülőcsatornában. A szülés menete alatt vagy a közvetlen utána történő oxigénhiány szinte minden esetben nyelvi problémához fog vezetni. A szenzoros funkciók és az észlelés problémái is megjelenhetnek a kiváltó okok között. A legtöbb esetben nyelvi deficithez vezetnek a vizuális percepció zavarai, amelyek már óvodás korban könnyen felismerhetőek. A gyermek nem képes felismerni a tárgyak megfelelő sorrendjét, megállapítani például, hogy melyik van alul, ezáltal a megfelelő relációs szókincse sem fog kialakulni vagy nem helyes módon használja azt. Ez a későbbi tanulmányi folyamatok során olvasási problémákhoz, elsajátításának nehézségéhez fog vezetni. A megértés folyamatában az auditórikus percepció zavarok jelenhetnek meg deficitként, amelyek később az olvasásban, írásban és helyesírásban is problémákhoz vezetnek. Abban az esetben, ha a tanuló nem látja a különbséget a hosszú és a rövid beszédhangok között, akkor a kettő szó közötti differenciát sem fogja világosan megérteni. A laterális dominancia, kezesség zavarai, a motoros mező nem megfelelő működése nyomán jelennek meg és ennek következménye, hogy az érintett gyermek a jobb és a bal kezét is azonos módon használja. Ez problémát okozhat a gyermek beszédtevékenységében is, hiszen azért is a motoros mező a felelős. Ugyanúgy a motoros tevékenység kialakulatlanságára utalnak a motoros és egyensúlyi rendszer zavarai (Bácsi, 2018).

A nyelvfjlődési zavarok esetében is a diagnosztika a gyógypedagógiai és logopédiai tevékenység egyik legkritikusabb szakasza. Ennek az az oka, hogy a felállított diagnózis alapozza meg a későbbi terápia menetét, illetve a szükséges környezeti, életmódbeli változások végrehajtását. A vizsgálati eredménye alapján felállított diagnózis segít a gyakorlatban megvalósuló feladatok megoldásában, a nyelvi fejlődési zavarral küzdő gyermekek esetében is. Ilyen teendők lehetnek például az oktatási intézmény vagy munkahely kiválasztása, és a társadalmi integráció folyamatának támogatása (Bertalan, 2012)

4.5 A nyelvi fejlesztés

A nyelvi fejlesztés lehetőségei óvodai és iskolai keretek között is széles körűre nyúlnak. A kommunikációs készség-, a nyelv- és a beszéd fejlesztés egy esetben sem jelenti konkrétan ezen területek fejlesztését, hanem azokat az ágazatokat fejlesztik, amelyek szoros kapcsolatban állnak ezekkel a területekkel. Ez lehet például a hallás, az auditórikus percepció, amely a beszédészlelés alapjául szolgál, segíti a beszéd megtanulását, továbbá későbbiekben a beszédprodukción is. A halláskárosodással élő gyermekek esetében az olvasás elsajátítása is nehézségekbe fog ütközni, hiszen egyáltalán nem, vagy csak nehezen képes a zöngés és

zöngétlen hangok megkülönböztetésére. A látás, vagyis a vizuális percepció két területe (ventrális mező és dorzális mező) teszi lehetővé, hogy képesek legyenek az emberek felismerni a tárgyakat, a közöttük lévő összefüggéseket, ezek által segítve a téri tájékozódás elsajátítását. A tárgyak felismerése, azok megnevezése a szókincs fejlődésének az alapja. A mozgás fejlesztése egy olyan folyamat, amely mindenképpen pozitív irányba tereli a nyelvet, a beszéd és a kommunikáció fejlődésének menetét. Abban az esetben, ha a mozgásfejlődés egy fontos fázisa, például a kúszás kimarad a gyermekeknél, akkor ők sokkal gyakrabban fognak nyelvi deficitet mutatni. A ritmus fejlesztésének nem csak a zenében, a művészetben van nagy szerepe, hanem a magyar nyelvben több mondat típust, azok dallama különbözteti meg a másiktól (Bácsi, 2018).

4.6 Az óvodás korban jelentkező beszédzavarok

Az olvasás elsajátításának gyökerét jelenti, hogy már az óvodás korú gyermek elsajátítja a szótagolást, a számokra közel álló ritmikus mondókák segítségével. A taktilitás, az érzékszervek segítségével történő megismerése a világnak segítséget nyújt abban, hogy a gyermek szókinccse, gondolkodása és emlékezete is fejlődjön. Az emlékezet szintén nélkülözhetetlen feltétele a kommunikáció fejlesztésének, hiszen a nyelvi kompetenciát és a beszédkésztséget is fejleszti. Az olvasás és az elemi számolás szintjén is nagy szerepe van, azonban a tanulás menetének megalapozója az is, hogy a gyermek rövid távú emlékezetének képessége elérje a minimum öt egységet. Az ember élete végéig tanul, jegyez meg új szavakat, kifejezéseket, azonban bizonyított tény, hogy kettő és tizenhat éves kora között sajátítja el a szavak megközelítőleg kilencven százalékát. A gondolkodás menete, a probléma megoldásának egyik része kommunikáción keresztül, verbálisan, belső beszéd formájában zajlik le. A probléma megoldásakor sok esetben beszélget az ember magában, feltárja maga előtt a lehetőségeit. Az iskola alsó tagozatos, illetve óvodai közegben a gondolkodás, megismerési folyamatok alapját a tárgyi valóság képezi. A képzelet egyesíti a gondolkodás, problémamegoldás azon területeit, amelyek során nem csak az aktuális, hanem a képzeletbeli világban megjelenő utak lehetőségeit is vizsgálja. Óvodás és kisiskolás korban a gyermekeknek nincs szüksége a képzelet fejlesztésére, hanem meg kell akadályozni annak korlátozását, hagyni a gyermeket kibontakozni (Bácsi, 2018).

4.7 A megkésett beszédfejlődés definíciója és jellemzői

A megkésett beszédfejlődés esetében a gyermek beszédének fejlődése elmarad az életkorától elvárt beszédszinttől, a beszédprodukción és a beszédfeldolgozás területén is. Az esetek nagyobb részében ép értelmi szinttel és ép működésű érzékszervekkel rendelkezik az érintett és a nem verbális képességei is megfelelően működnek és a fejlődési és tanulási környezete is megfelel az elvártnak. A megkésett beszédfejlődés etimológiájakor meg kell említeni a genetikai tényezőket, a halláskárosodást, az értelmi fogyatékosságot, a perinatális ártalmakat, az agyi sérüléseket, illetve a szülés során felmerülő rendellenességeket (Salné, 2004; Gósy- Gyarmathy, 2018; Larkin et al. 2013).

A megkésett beszédfejlődésre több tényező is utalhat a gyermek beszédfejlődésének menete során. Ilyen lehet a beszédfejlődés megindulásának és fejlődésének lassú üteme, elhúzódása, az univerzális, vagyis több hangot is érintő artikulációs zavar, pöszeség. Az agrammatizmus, a nem megfelelő, hiányos és hibás raghasználat, a hadarás, amely következtében dadogás is kialakulhat. Figyelmeztető jel lehet, ha a gyermeknek az életkorától elvártnál rosszabb a zenei képessége. A megkésett beszédfejlődés két eltérő módon is kialakulhat. Az egyik ilyen helyzet, amikor nyelvelsajátítás a tipikus fejlődési ütemhez képest később indul be és a gyermek 3, 4 vagy esetenként még idősebb életkorban kezdi el a kommunikációt. A másik helyzetben pedig a gyermek beszédfejlődése az elvárt időben kezdődik meg, a szókezdemenyek kimondása elkezdődik a kisgyermek 2 éves életkora környékén, azonban ezeknek a mennyisége nem fog megnövekedni és a fejlődési, illetve elsajátítási menet lelassul (Salné, 2004; Gósy- Gyarmathy, 2018).

A folyamatot azok a tényezők nehezítik, hogy abban a fázisban, amikor a beszédmegértés és a passzív szókincs fejlesztése történik, akkor még nincsen biztos diagnózis felállítva a megkésett beszédfejlődéssel kapcsolatban. Ennek a helyzetnek az az oka, hogy még nem állapítható meg biztosra, hogy a gyermeknek esetleg enyhe fokú hallássérülése van vagy fejletlen a hallási figyelme, illetve, hogy szenzoros afáziában szenved vagy súlyos halláskárosodása van. A megkésett beszédfejlődés diagnosztizálásának módszerére több életkort vizsgálva is kerestek támpontokat, illetve eljárásokat. A beszédfejlődés zavarának megállapításában a nyelvelsajátítás életkornak kezdetét nehéz pontosan megállapítani. A beszédindulás késését, illetve annak mértékét a kétéves korban meglévő szókincs mértékével, illetve a szavak összekapcsolásának megjelenésének mértékével mérik fel (Gereben, 1996; Krommer, 1996; Gósy- Gyarmathy, 2018).

Ezen tényezőkből kifolyólag minden kezelést úgy kell elindítani, mintha a gyermeknek nem lenne teljesen épp a hallása és az egyéb érzékszervekre, mint például a látásra kell hagyatkozni. Megközelítőleg a gyermek együttműködésének kialakulásával és minimum 20 szó elsajátításával állapítható csak meg, hogy megkésett beszédfejlődésben hallássérülés gyanúja is fennáll-e (Gereben, 1996; Krommer, 1996).

A korai felismerés nehezítettsége következtében egyre több diagnosztikai eljárás alapszik a szülőkkel, gondozókkal való együttműködésen. Ebben az esetben a szakemberek feladata az, hogy a szülők észrevételeit és tapasztalatait értelmezzék és a diagnózis felállításához szükséges információkká alakítsák át. Annak következtében, hogy a legtöbb időt a gyermek a gondozóival tölti, így ők lesznek a legnagyobb hatással a gyermek fejlődésének menetére, illetve megfigyeléseik következtében nagyon értékes információkkal rendelkezhetnek (Bertalan, 2012).

4.8 A megkésett beszédfejlődés terápiája

A terápiás folyamatot, intervenciós munkát nagy mértékben befolyásolja a diagnosztikus tevékenységrendszer színvonala és megfelelő működése. Ehhez a folyamathoz elengedhetetlen a megfelelő képzettségű gyógypedagógiai és logopédiai szakemberek közös munkája. A megfelelő terápiás folyamat megvalósításához szükséges a szakemberek saját tapasztalatainak értékesítése, a problémák definiálása, illetve ezek megfelelő szakmai jellemzése, amelyhez egy biztos tudás szükséges. A gyógypedagógus- logopédus szakembereknek szükségük van arra a kompetenciára, hogy mérlegelni tudják a saját tudásuk, ismereteik alkalmazását. Alkalmazkodni kell a régi hatékony módszerekhez, azonban teret kell adni a folyamatosan változó eszközöknek és diagnosztikus módszereknek is. Ez a folyamat akkor lesz a leginkább eredményes, ha a szakmaközi kommunikáció és kapcsolatok alakítása is előtérbe kerül, így a megfelelő információáramlás is teret kap (Bertalan, 2012).

A megkésett beszédfejlődés terápiájának célja többek között, hogy aktiválja és egyidejűleg fenn is tartsa a gyermek beszéd felé irányuló kedvét. Fontos, hogy a beszéd kifejező és közlő szerepét is fejlesztés alá vonja, és segítsen a gyermeknek egy jelentéstani, vagyis szemantikai, illetve szintaktikai szabályrendszert létrehozni és megerősíteni. A terápiának továbbá meg kell alapoznia az alsóbb nyelvi szinteket, mint a mondatfonetikai jellemzőket és a hangzási jelleget úgy, hogy azok megfeleljenek az megfelelő életkori szint sajátosságainak. A terápia hosszútávú célja pedig, hogy megakadályozza az iskolai életben megjelenő tanulási zavarokat és az esetek

nagy többségében előforduló olvasási zavart, diszlexiát (Salné, 2004, Scarborough- Dobrich, 1990).

A beszédindítás folyamata három fő irányban indul el. A passzív szókincs fejlesztése, amely a beszédmegértés folyamatának kialakításával és erősítésével zajlik. A második irány azoknak az általános képességeknek a fejlesztése, amely elengedhetetlen a beszéd megindulásához. Ilyenek például a ritmusérzék fejlesztése, a kommunikációs kedv és törekvések erősítése, a hangok differenciálási képességének a fejlesztése. A legfőbb tényező azonban, hogy a szülők és a kezelést végző szakemberek is minél több kommunikációs helyzetet teremtsenek a gyermekkel. A beszéd folyamán figyelni kell a tiszta, érthető artikulációra, amely sokszínű hangszínt és hanglejtést is kíván. A gyermek összes tevékenységét, illetve amit a környezetében tapasztal célszerű beszéddel kísérni. A terápia feladata ezáltal a szülővel történő rendszeres tanácsadás, a megfelelő célok elérésének érdekében. Ezek a tanácsadások a gyermek kettő és fél, illetve hároméves korában is zajlanak (Gereben, 1996; Krommer, 1996; Salné, 2004).

4.9 A logopédus kompetenciája a megkésett beszédfejlődés esetében

A logopédiai tanácsadás és közreműködés a megkésett beszédfejlődésű és akadályozott beszédfejlődésű gyermekek esetében 2,5 és 4 éves életkor között kezdődik. A kezelés menetében a logopédus kap kompetens szerepet, azonban a megfelelő célt team munka segítségével lehet biztosan elérni. A fiatalabb életkorban a home tréning, vagyis az egyéni, otthoni kezelés a legmegfelelőbb a legtöbb esetben. Ez a módszer azért célravezetőbb a kisebb gyermekek esetében, mert az ő foglalkoztatásuk csak rövid intervallumban lehetséges és sok esetben már fáradtan, óvoda után érkeznek a terápia helyszínére. A home tréning segítségével tudnak alkalmazkodni a kisgyermek egyéni igényeihez és állapotához. Az otthoni tréning begyakorlása és otthoni elvégzése a legtöbb esetben csak az agresszív és a túlzottan engedékeny szülők esetében okoz nehézséget. A kezeléseken bemutatott és elsajátított, játékos formában megjelenő gyakorlatokat rendszeresen szükséges ismételni. A gyermekek egy részének azonban hatásosabb módszer lehet a kis csoportban történő foglalkoztatás, amely 2-3 fő jelenlétével zajlik és egymást motiválva haladnak a fejlesztés folyamatában. Az otthoni tréning esetében elengedhetetlen továbbá a televízió nézés káros hatásainak megemlítése, amely arra enged következtetni, hogy a fiatal korú gyermekek fejlődésének esetében célravezető a képernyőidő minimalizálása vagy teljes kiiktatása (Gereben, 1996; Krommer, 1996; Salné, 2004; Tanimura et al. 2007).

A gyermekkel való kommunikáció során fontos, hogy lássa az arcot, aki hozzá beszél. Az utánozás technikájának elsajátítását segítheti, ha lassú tempóban beszélnek a gyermekhez és minél több érzelmet fejeznek ki a kommunikációjukban. Esetenként a gyermekhez úgy is kell beszélni, hogy ne láthassa a beszélő arcát, száj- és arcmozgását és abban az esetben, ha ilyen alkalmakkor számottevően rossz a gyermek teljesítménye, akkor halláskárosodás gyanúja is felmerülhet (Gereben, 1996; Krommer, 1996).

A logopédiai foglalkozás szakaszonként halad előre, így a beszéd észlelése és beszédmegértés fejlesztésétől egészen a prognosztizálható írást és olvasást érintő zavarok megelőzéséig tart. A terápiába tartoznak még a beszédszervek ügyesítését szolgáló gyakorlatok, ezáltal az artikulációs hibák javítása, és az aktív és a passzív szókinccs fejlesztése. A gyermeknek gondolkodását, figyelmét és emlékezetét is szükséges fejleszteni a megfelelő kommunikációs szint elérése érdekében. A megértési szint fejlesztése a szavakat és a mondatokat érintő területen is, illetve további mondatformák kialakítása is a terápia részét képezi. A terápiát különböző életkornak és érdeklődési körnek megfelelő eszközökkel végzik el és bonyolítják le. Ilyen eszközök például a mozgásos fejlesztő eszközök, játékok, színes könyvek, építőjátékok és a bábfigurák is. A zeneterápia, mint módszer kiegészítő eszközként alkalmazható, amely a kreatív művészet egy kiemelt formája. A zene, illetve a hangszerek lehetőséget adnak a gyermekek számára, hogy az egyéni képességeiknek megfelelően alakítsák a kommunikációjukat (Salné, 2004; Wibke Gross et al. 2010).

5. A kutatási koncepció

A megkésett beszédfejlődés hatása a helyesírás kialakulására számomra egy olyan téma, amelyet a szakirodalmi leírásokon felül gyakorlati minták szintjén lehet megfelelően bemutatni. A hazai és a külföldi szakirodalmak a témában egy biztos alapot állítottak fel számomra, azonban a céloom az, hogy az általam választott általános iskolás vizsgálati csoportban gyakorlati eredményekkel is alá tudjam támasztani az olvasott tényeket. A kutatás elvégzésével remélem, hogy az adott halmazra sikerül megállapítanom a választ, a témában feltett kérdésekre. A teljes helyesírási tesztet az 1. mellékletben csatoltam a dolgozathoz. A jelen dolgozat célkitűzése tehát az, hogy mélyebb megértést adjon a megkésett beszédfejlődésű tanulók helyesírási képességeibe és betekintést teremtsen az osztály átlagos beszédfejlődésű tanulóinak eredményeihez viszonyított átlagokba is. Számomra az egyik legérdekesebb kérdéskör a nemek teljesítmény béli eloszlása, amelyre szintén szeretnék választ kapni az adott gyermekcsoport eredményeinek tükrében. Várhatóan megfigyelhetők lesznek különbségek a

megkésett beszédfejlődés és az átlagos beszéd fejlődésű tanulók helyesírási teljesítménye között. Előreláthatólag azonosíthatóak lesznek olyan feladatok, amelyek a megkésett beszédfejlődésű gyermekeknek nehezebben fognak menni. Az eltérések mennyisége és súlyossága lehet számottevő, azonban előfordulhat, hogy csak kismértékű deficit lesz megfigyelhető.

6. A vizsgált csoport bemutatása

Az általam vizsgált csoport egy 23 főből álló, második osztály, ahol a gyermekek életkoruk szerint 7- 8 évesek. A fiatalok lakóhelyük szerint a környező településekről érkeztek, ahol családi életük többnyire rendezett, harmonikus. A tanulók neveltségi szintje megfelelőnek mondható, ismerik az illemszabályokat és többnyire jól alkalmazzák azokat. Természetesen, mint minden közösségben adódnak nehézségek, de a pedagógusok célja az, hogy diákjaikat empátiára, megértésre, segítőkészre neveljék. A gyerekek nagyon bőbeszédűek, sokat fecsegnek és mindenről határozott véleményt alkotnak, saját elképzelésük van az élet történéseiről, és ennek általában hangot is adnak. Társaikkal, az intézménybéli gyermekekkel barátságosak, empátikusak és segítőkészek. Ritka esetekben fordul csak elő, hogy valamilyen szabálysértés miatt el kell beszélgetni velük. A közösségben nincsen olyan gyermek, akinek ne lenne barátja vagy a kortársai között peremhelyzetben lenne. A vizsgálat felvételekor is tapasztaltam, hogy a fiatalok között vannak hangadók, és vannak, akiket egy kicsit jobban kell bátorítani. A tanító elmondása alapján a diákok nagyon ügyesen képesek alkalmazkodni az új szituációkhoz és szeretnek társaságban, csoportban dolgozni és tevékenykedni. A tanulmányi eredmények változatos képet mutatnak az osztályban, hiszen vannak kiemelkedő, átlagos és lassabban, kicsit nehezebben haladó tanulók is. A diákok között nincsen sajátos nevelési igényű gyermek. Magyar nyelv és irodalom tantárgyból a teljesítményük változó, a többség jó szintet mutat, azonban vannak lassabban haladók is, akiknek tudása bizonytalan. Jelen esetben ezen tanulók között több megkésett beszédfejlődésű gyermek is van, akiknek a fejlesztési menete egyéni módszereket igényel. Ezek a módszerek segítik őket abban, hogy saját képességeikhez mérten a lehető legjobb teljesítményre legyenek képesek. A nehezebben haladó és tanuló gyermekek esetében a differenciált fejlesztési lehetőségek valósulnak meg az órákon, mivel a tanuláshoz szükséges alapkészségeket, mint például az emlékezet és az időbeli tájékozódás is kiemelten kell gyakorolni velük. A pedagógus kooperatív technikák segítségével támogatja az integrációjukat. Az osztály nagy része szorgalmas, jól motiválható és törekszik a jó érdemjegy megszerzésére. Az órákon aktívak és probléma nélkül működnek együtt.

7. Kutatási módszer bemutatása

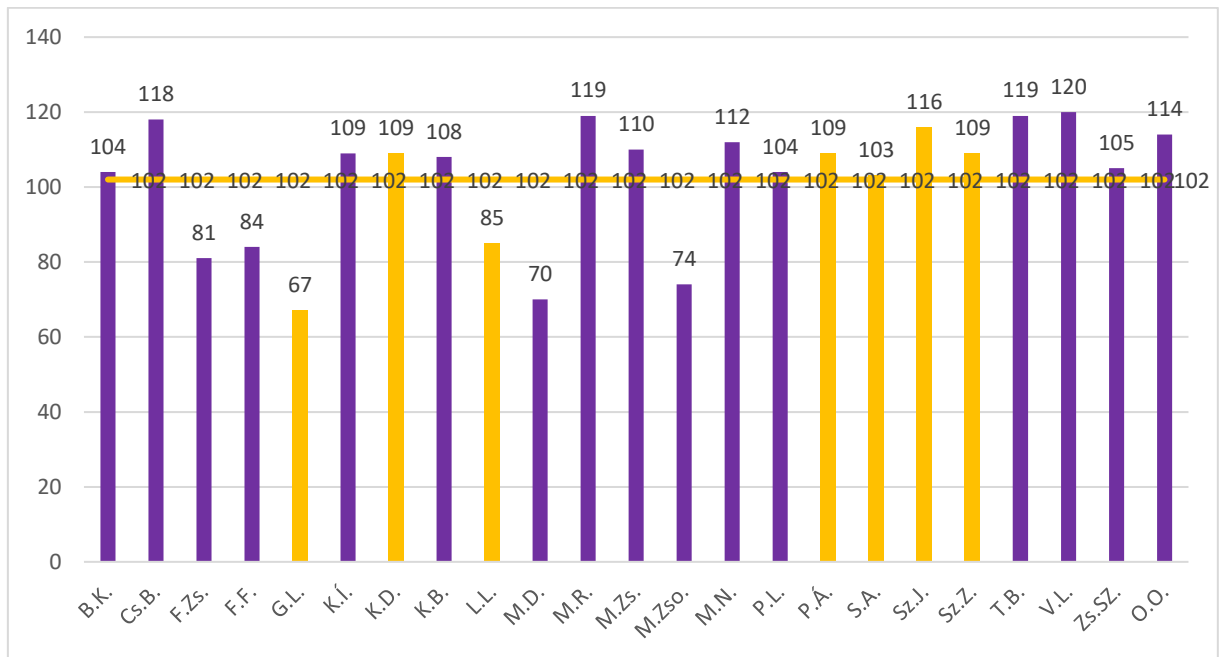
A kutatást egy általam készített helyesírás teszttel végeztem. A teszt tartalmát, a feladatok típusát és a vizsgálat hosszát a tanulók pedagógusával, illetve az intézmény logopédusával is egyeztettem. A gyermekek tudásszintjének és az aktuális előrehaladási állapotának megfelelő helyesírási feladatokat alkalmaztam a dolgozatban. A helyesírási teszt célja az volt, hogy objektív és releváns módon vizsgálja a megkésett beszédfejlődéssel küzdő tanulók és osztálytársaik helyesírási területen megjelenő készségeit és nehézségeit. A teszt összeállításakor figyelembe vettem a pedagógiai és gyógypedagógiai szakirodalom ajánlásait, a témában való fejlesztési lehetőségekre és mérési eszközökre szólóan. A felmérés megtervezésekor különböző helyesírási kategóriákra és szintekre fókuszáltam, hogy több szempontú képet kapjak a tanulók képességeiről. Ezen kategóriák közé tartoznak többek között az egyszerű és összetett szavak, a mondatok pontos leírása és a helyesírási szabályok alkalmazása is. A teszt első feladata egy tollbamondás volt, amelyben rövid és hosszú mássalhangzókat, illetve magánhangzókat tartalmazó szavakat diktáltam a gyermekeknek. A porszívó, a mappa, a rágógumi, az ünnepély, a gombóc, a reggeli, a vessző és a kristály voltak az általam diktált szavak. A második feladatban 15 szó közül kellett eldönteniük, hogy melyik szót kell j-vel vagy ly-jel leírni, a harmadik feladatban pedig nyolc képet kellett megnevezniük és helyesen elválasztva leírniuk. A negyedik feladványban kettő szó közül kellett eldönteniük, hogy melyik van helyesen írva, az ötödikben pedig az általam egybeírt mondatokat kellett tagolniuk és helyesen lemásolniuk. A hatodik feladatban maguktól kellett 6 db állatnevet írniuk, majd ezeket számozással betűrendbe helyezniük. A hetedik feladványban a hiányzó magánhangzókat és mássalhangzókat kellett a szavakban pótolniuk és az utolsó feladatban pedig 8 db anagrammából kellett állatneveket alkotniuk. A feladatokat a megoldás előtt megbeszéltük, minden gyermekkel tisztáztam, hogy pontosan mi a teendő és mindenki a saját feldolgozási sebességében végezhetett el a tesztet. Abban az esetben, ha valamelyik diák elakadt, akkor feleltem az általuk feltett kérdésekre és ösztönöztem őket az önálló feladatmegoldásra. A teszt elvégzése előtt részletesen ellenőriztem annak megbízhatóságát, illetve kompetenciáját az általam vizsgált témában. A dolgozat eredményeit rögzítettem és több szempontból elemeztem annak érdekében, hogy átfogó képet kapjak a tanulók helyesírási készségeiről és nehézségeiről. A teszt eredményeit grafikonok segítségével prezentáltam, hogy könnyen értelmezhetővé és összehasonlíthatóvá váljon a gyermekek teljesítményének vizsgálatában. A dolgozat kiértékelése után kiemeltem a legfontosabb megfigyeléseket és következtetéseket, amelyek további segítséget nyújthatnak a tanulók oktatásában és fejlesztésében a helyesírás tevékenységén belül.

8. A kutatás eredményeinek összegzése és értékelésük

8.1 Az osztály minden tagjának eredménye

Az osztály létszáma 23 fő, amelyből 7 tanuló beszédfejlődése zajlott megkésett ütemben. Az összes gyermek részt tudott venni a teszt megírásán, amelybe a szülők aláírásukkal egyeztek bele, amely nyilatkozatot a 2. mellékletként csatoltam. A feladatlap kitöltése 60 percet vett igénybe, a gyermekek az első tanóra után, a szünetet követve tudták befejezni a munkát. A tanulók eltérő ütemben haladtak a feladatokkal, de mindegyik feladványnál tisztáztuk az adott instrukciókat, illetve, hogy mi az, amit elvárok tőlük. Az alábbi 1. ábra mind a 23 tanuló elért pontszámát mutatja, illetve, a teljesítményük átlagának összegét. Az osztály tanulóinak pontszámai alapján az összesített átlag 102 pont lett, amely jóval alacsonyabb érték, mint az elérhető maximális 125 értékű pontszám. A grafikon betekintést nyújt abba a nézőpontba is, hogy mely diákok teljesítettek jóval az átlag alatt vagy ellenkező esetben jóval eredményesebben az átlag értéknél. Az osztályban több olyan tanuló volt, aki magasabb szinten teljesített a helyesírás teszten és voltak, akik alacsonyabb pontszámot értek el. Az elért eredményeken és a grafikon struktúráján tisztán látszik, hogy az osztályban tanuló diákok eltérő szintű, mértékű és különböző orientáltságú helyesírási készségekkel rendelkeznek. Az orientáltság ebben a viszonylatban arra világít rá, hogy a tanulók teljesítménye nagy eltérést mutat az egyes feladattípusokon belül is. A grafikonon sárga színnel megjelölt oszlopok a megkésett beszédfejlődésű tanulókat jelölik. Az általam összeállított feladatlap és az abban alkalmazott különböző típusú és nehézségi szintű feladatok lehetőséget teremtettek arra, hogy a gyermekek helyesírási készségeit és tudását több perspektívából lehessen vizsgálni. A tanulók által elért átlagpontszám értékét továbbá befolyásolhatta az őket körülvevő munkakörnyezet, a légkör, ahol a gyermekek elvégezték a feladatokat. Ez a helyszín a második osztályosok osztályterme volt, amely egy nagyon barátságos, meghitt és gyermekközpontú helyiség, amelyet a diákok már jól ismertek és megszoktak. Nagy irányító szerepe volt az elért eredményekben annak, hogy a tanulók egyénenként, hogy viszonyulnak a helyesíráshoz, mint feladathoz és tevékenységhez. Már abban a pillanatban, amikor elmondtam a gyermekeknek, hogy helyesírási tesztet kell kitölteniük, körvonalazódott számomra, hogy vannak nagyon lelkes, illetve inkább passzív hozzáállású egyének. A tanulók felkészültségéről, illetve eddigi tanulmányi előrehaladásukról még a teszt elkészítése előtt tájékozódtam. A gyermekek osztályfőnöke, aki egyben a magyar órát is tartja a számukra felvázolta számomra, hogy milyen feladattípusokat lesz érdemes az előtérbe helyeznem a feladatlap elkészítése során. Azon diákok esetében, akik otthon, illetve az iskolában is több időt fordítanak a tanulásra, illetve szüleik is

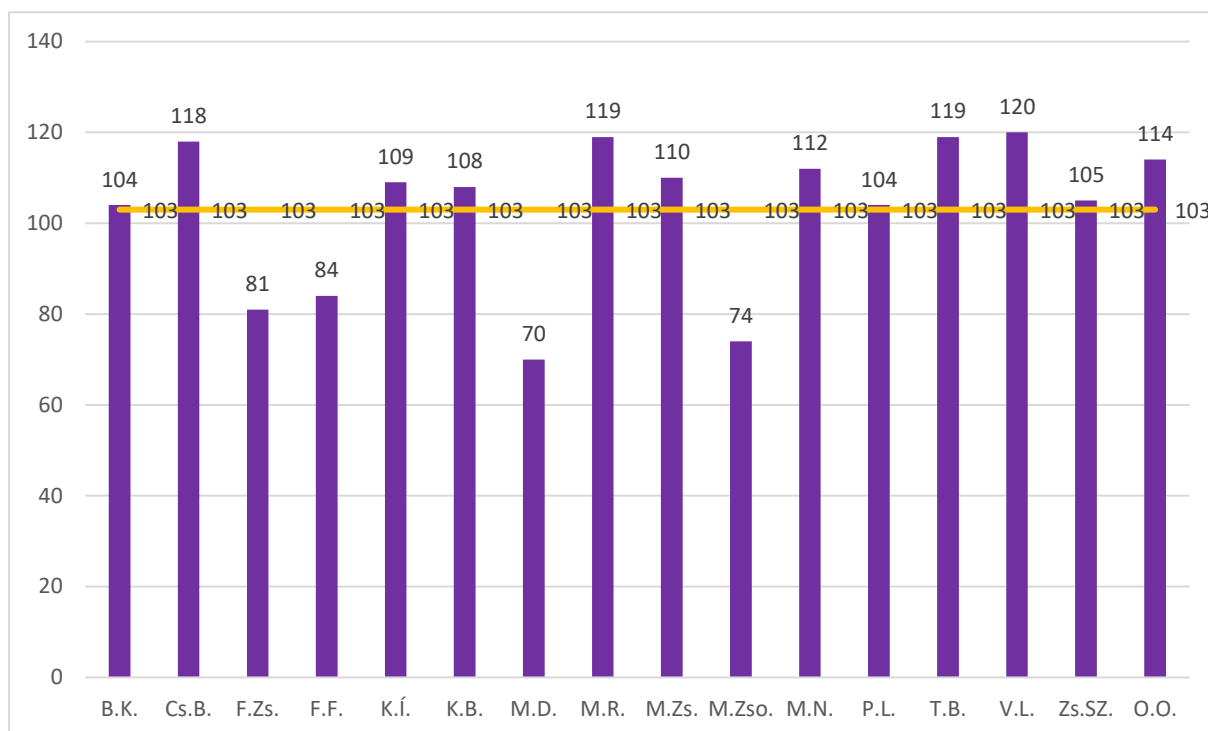
előtérbe helyezik gyermekeik teljesítményét, valószínűsíthető, hogy eredményesebben dolgoztak a teszt megírásánál is.

1. ábra: Az osztály elért eredményei és teljesítményük átlaga

8.2 Az osztály eredménye a megkésett beszédfejlődésű tanulók nélkül

Az osztály eredményeinek átlaga a megkésett beszédfejlődésű tanulók nélkül, amely 16 fő tanulót jelent 103 pont lett, amelyet a lentebb látott 2. ábra is prezentál. Ez az átlageredmény számottevően nem tér el attól az összegtől, amely a megkésett beszédfejlődésű tanulók eredményeivel együtt volt. A kettő érték mindössze egy pontban tér el egymástól. Az átlagos beszédfejlődésű gyermekek körében is akadtak olyan tanulók, akik nagyon alacsony eredményt értek el a feladatokban, amely adatok nem vezethetők vissza semmilyen kimutatott nyelvi deficitre vagy elmaradásra. Az osztály képességszintje a megkésett beszédfejlődésű tanulók nélkül bizonyos mértékig kiegyensúlyozottabb eloszlást mutat, ami az átlagos helyesírási eredményeket is feljebb emeli. A tanár elmondása és az általam gyűjtött tapasztalatok alapján is elmondható, hogy a tanórákon differenciált oktatási módszereket alkalmaznak, ez által a helyesírás területén is nagyobb előrehaladást mutathatnak az osztály tagjai. A tanórák tartalma, a munkatempó és a gyermeknek adott feladatok is alkalmazkodnak a tanulók egyéni szükségleteihez, esetleges elmaradásaikhoz és gyengeségeikhez. A 16 átlagos beszédfejlődésű tanuló közül csak 4 gyermek teljesítménye maradt az átlag szint alatt, azonban ezek az eredmények jól láthatóan alacsony pontszámú értéket értek el. A 70 pontot elérő gyermek a második legrosszabb eredményt érte el az osztályban.

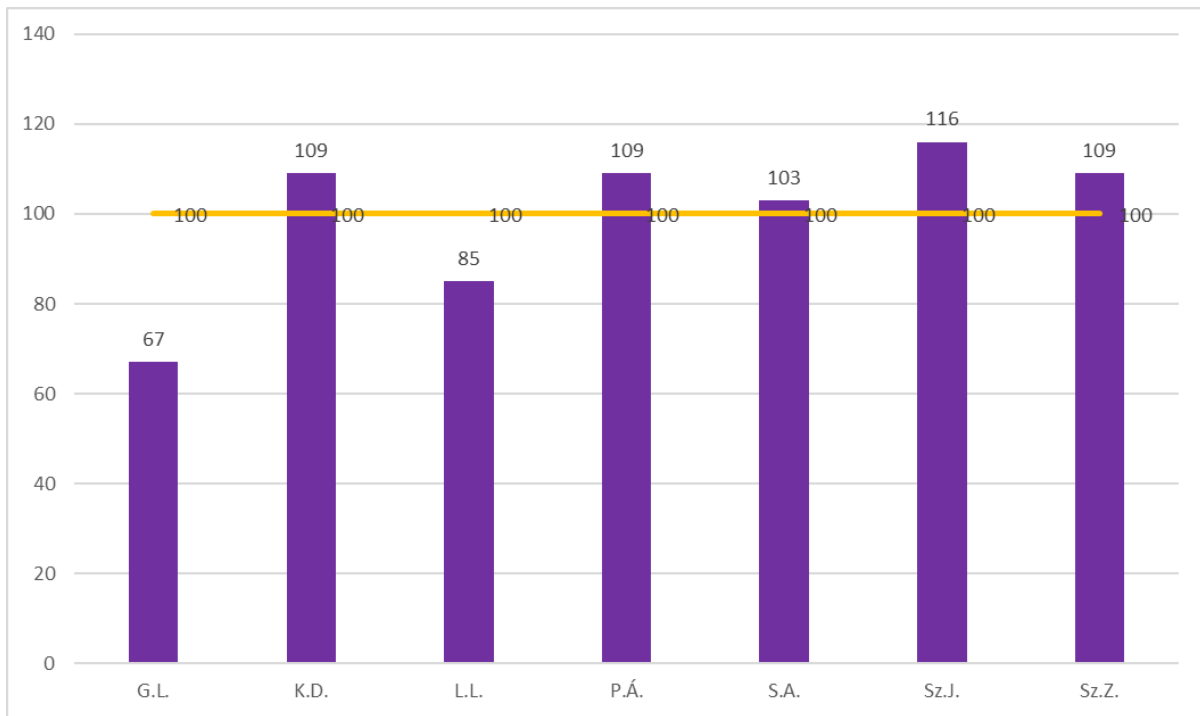

2. ábra: Az átlagos beszédfejlődésű tanulók eredményei és teljesítményük átlaga

8.3 A megkésett beszédfejlődésű tanulók eredménye

A 3. ábra bemutatja a 7 fő megkésett beszédfejlődésű tanuló eredményeit, illetve teljesítményük átlagát, amely 100 pont lett. A 67 pontot elért diák érte el az osztályban a legalacsonyabb eredményt. Az érintett tanulók esetében gyakran előfordul, hogy egyéni tanulási szükségletekkel rendelkeznek, amelyek kihathatnak többek között a helyesírási teljesítményükre is. A legtöbb helyzetben ezeknek a gyermekeknek több pedagógiai és szülői támogatásra lenne szükségük annak érdekében, hogy fejlődhessenek az egyéni képességeikben is. A megkésett beszédfejlődés következtében kialakuló nyelvi deficitek egyik megjelenő formája lehet az írásbeli kifejezőkészség nehézsége és a nyelvtani szabályok elsajátítása, alkalmazása, betartása. Az érintett tanulók esetében gondolni kell arra az eshetőségre is, hogy kevésbé motiváltak vagy bizonytalanok lehetnek egyes feladatok elvégzésének menetében. Ez a bizonytalanság, esetenként motivátlanság, hatással lehet az elért pontszámok mennyiségére a megírt helyesírási teszt esetében is. Nem feltétlenül csak a megkésett beszédfejlődésű gyermekek esetében, de gondolni kell arra a rizikófaktorra is, amelyet az ismeretlen, új személy és helyzet jelentett a gyermekeknek. Ennek a szituációnak a forrása én voltam, azonban mindent elkövettem annak érdekében, hogy a gyermekek jól érezzék magukat és feloldódjanak. Az eltérő beszédfejlődésű gyermekek, ugyanúgy, mint társaik is gyakran félhetnek a kudarctól, a

korábbi átélt negatív tanulmányi tapasztalatoktól, amelyek szintén nagy hatást gyakorolhatnak a teljesítményükre. Azonban a grafikonon is észrevehető, hogy meglepő módon 5 tanuló kimagasló eredményt ért el, amely nem csak a megkésett beszédfejlődésű tanulók, hanem az összesített, teljes osztály 102 pontos átlagánál is kiemelkedő teljesítményt jelent. Ez az információ arra enged következtetni, hogy jelen vizsgált halmaz esetében nincsen nagy teljesítmény béli szórás a megkésett és az átlagos beszédfejlődésű tanulók között.

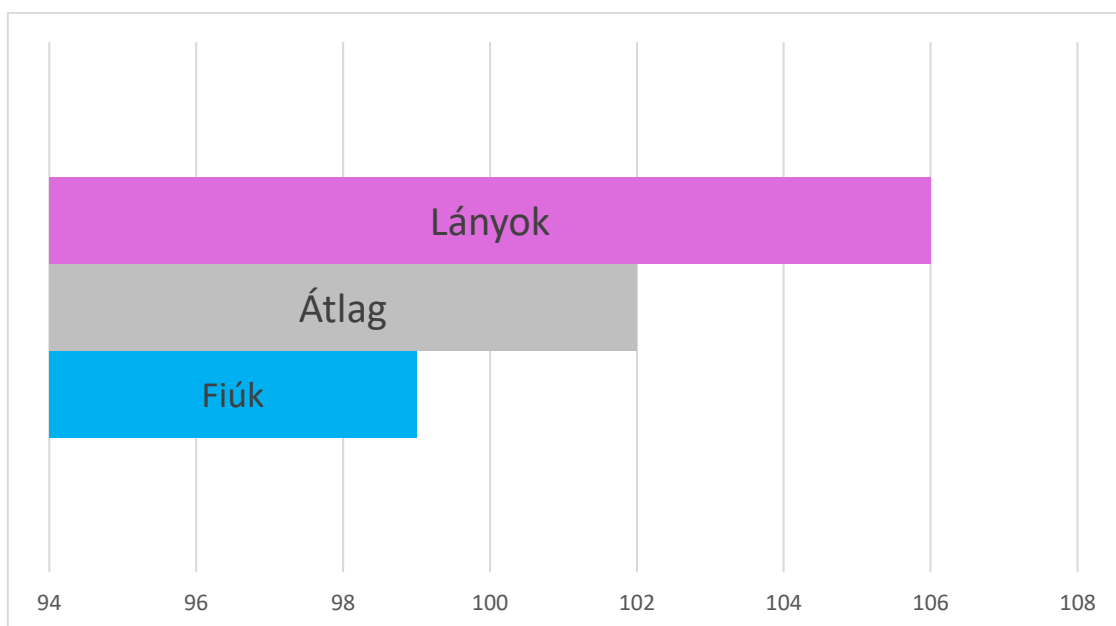

3. ábra: A megkésett beszédfejlődésű tanulók eredménye és teljesítményük átlaga

8.4 A lányok és a fiúk eredményeinek összehasonlítása

A 23 fős 2. osztályból 10 fő lány és 13 fő fiú volt jelen a teszt megírásakor. Az osztály teljesítménye a fentebb is említett 102 pont lett a megírt helyesírás teszten. A 4. ábra jelöli és mutatja a nemek teljesítmény béli eloszlásának arányát, a már összegzett, teljes osztályra vonatkozó pontszámmal. A grafikonon is jól kivehető, hogy a fiúk elért pontszámainak átlaga jóval alul marad az összesített átlagtól, ellenben a lányok eredménye kiemelkedik. A fiúk elért pontszámának átlaga 99, a lányoké pedig 106 pont lett. Véleményem szerint a fiúk a helyesírási teszten való alacsonyabb átlagpontszámát, illetve a lányok kiemelkedését több tényező is befolyásolhatja, okozhatja. Ilyen ráható tényező lehet például, hogy a lányok az esetek többségében korábban és gyorsabb tempóban fejlődnek a nyelvi készségek területén, ebbe beleszámítva a helyesírás objektumát is. Ennek járulékos következménye lehet, hogy a lányok biztosabb tudásbázissal, hatékonyabban alkalmazzák például az elsajátított helyesírási szabályokat is. Saját nézőpontot alkotva elmondhatom, hogy a társadalom sok esetben nagyobb

elvárás fordít, támaszt a lányok felé a lexikai tudás elsajátításában, amely egy meghatározó aspektus lehet a gyakorlásra fordított idő növelésében. A fiúk sok esetben gyengébb kommunikációs képességekkel rendelkeznek, amelyek az iskolai teljesítményükre is hatással lehetnek. A gyermekek egyéni, saját elvárásaiknak megfelelő tanulási módokat, stratégiákat alkalmaznak, amelyek gyakran nemenként is eltérőek lehetnek. Az általam vizsgált osztály körében, illetve még további sok esetben a lányok a vizuális megközelítést, írott formát választják, amíg a fiúk inkább auditív úton sajátítják el az adott információhalmazt. Ezért is lehet az adott osztályban is az a struktúra, hogy a fiúk inkább a matematikai ismeretekben jeleskednek, a lányok pedig a humán vonalon kiemelkedőek. Az iskolai és oktatási rendszer egy bizonyos szociális rizikófaktort jelenthet, amelyet a lányok az esetek többségében könnyebben tudnak legyőzni, ezáltal az oktatás intézményrendszerében hatékonyabban tudnak teljesíteni. Az egyetemi éveim, illetve gyakorlati időm alatt többször találkoztam azzal a ténnyel a megkésett beszédfejlődéssel, illetve a helyesírási készségekkel kapcsolatban, hogy a hibázások mértéke, illetve azok mennyiségi eloszlása is eltérő lehet a nemek között. A fiúk az esetek túlnyomó részében több hibát vétnek, azonban a lányok a kevesebb hibaszám ellenére, súlyosabb mulasztásokat hajtanak végre.

4. ábra: *Nemek szerinti eredmények eloszlása az osztály átlagához viszonyítva*

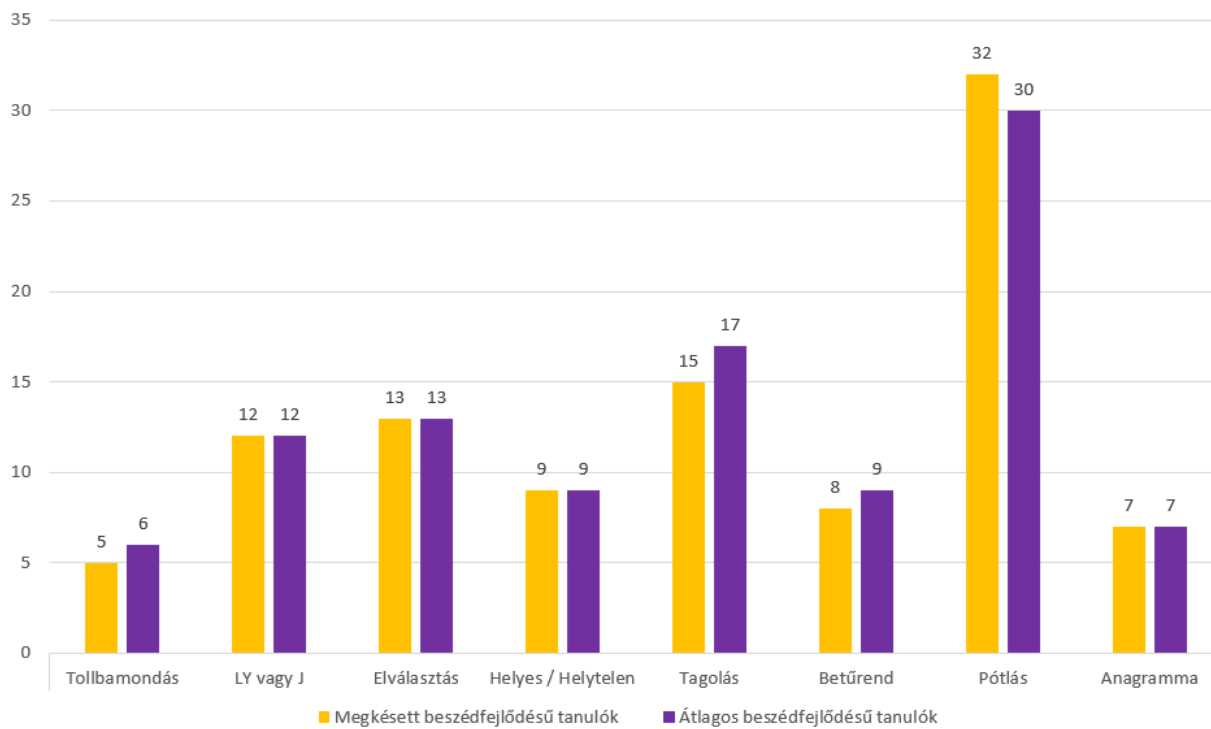
8.5 A tanulók feladatonként elért eredményei és átlagaik

Az 5. ábra bemutatja mind a 23 tanuló feladatokra lebontott eredményeit, hogy hány pontot értek el a maximális pontszámból. A lila sávval jelöltek a megkésett beszédfejlődésű tanulók, akiknek eredményei láthatóan itt sem térnek el nagy mértékben a társaikétól. A táblázat legalsó

sorában látható az összesített átlagteljesítmény, illetve a feladatonként elért pontszámok átlaga. Ez alapján jól megfigyelhető, hogy az egyes feladatoknál elérhető maximális pontszám, illetve a tanulók által feladatonként elért átlageredmény a pótlás nevű feladatnál mutatja a legnagyobb különbséget. Ebben a feladatban, mint fentebb is említettem hosszú magánhangzókat, illetve mássalhangzókat kellett pótolniuk a gyermekeknek a megadott szavakban. A leellenőrzött feladatokból kikövetkeztethető volt számomra, hogy a hosszú mássalhangzók okozták a legnagyobb nehézséget a tanulók számára, azonban előfordult olyan szituáció is, hogy nem ismerték az adott szót és ez alapján meg sem próbálták beírni a hiányzó magánhangzót. Ilyen szó volt például a piknik is. A 6. ábrán oszlopdiagrammokban formájában látható a megkésett, illetve az átlagos beszédfejlődésű gyermekek eredményeinek átlaga, feladatok szerinti leosztásban. A megkésett beszédfejlődési tanulók 3 feladatban is elmaradtak társaik átlagától, azonban a különbség mindegyik esetben egy, maximum kettő pont volt. Az eltérések a tollbamondás, a betűrendbe sorolás, illetve az egybe írt mondatok szavakra tagolását tartalmazó feladványban mutatkoztak meg. Ezekben a feladattípusokban elkövetett hibázások visszavezethetők a megkésett beszédfejlődéssel egybekötött esetleges feldolgozási sebesség, illetve motoros tempó elmaradására, amely a helyes és helytelen írásmód megkülönböztetésében is deficithez vezethet. Azonban az eltérések ellenére érdekes volt számomra, hogy a hosszú magánhangzók, illetve mássalhangzók pótlásában a megkésett beszédfejlődésű tanulók értek el jobb eredményt.

Név	Pontszám	Tollbamondás	LY vagy J	Elválasztás	Helyes / Helytelen	Tagolás	Betűrend	Pótlás	Anagramma
Max. pontszám	125	8	15	16	10	20	12	36	8
B.K.	104	3	12	12	9	18	8	34	8
Cs.B.	118	7	12	15	10	20	12	34	8
F.Zs.	81	5	13	9	8	14	4	23	5
F.F.	84	2	12	11	8	12	5	27	7
G.L.	67	2	3	11	9	5	5	27	5
K.Í.	109	8	14	16	10	16	9	30	6
K.D.	109	8	15	14	10	15	6	35	6
K.B.	108	7	13	14	9	18	8	33	6
L.L.	85	0	13	11	6	15	6	28	6
M.D.	70	2	9	11	5	14	4	19	6
M.R.	119	8	13	16	10	17	12	35	8
M.Zs.	110	6	13	14	10	17	7	35	8
M.Zso.	74	3	10	11	7	17	12	8	6
M.N.	112	5	15	12	9	18	11	36	6
P.L.	104	5	11	14	10	20	9	27	8
P.Á.	109	7	12	10	10	17	9	36	8
S.A.	103	5	12	14	9	16	10	30	7
Sz.J.	116	7	14	16	9	17	12	34	7
Sz.Z.	109	4	13	12	10	20	7	35	8
T.B.	119	8	15	16	10	20	9	33	8
V.L.	120	8	14	16	10	18	12	34	8
Zs.SZ.	105	5	8	14	10	17	10	34	7
O.O.	114	7	14	13	10	18	12	32	8
Átlag	102	5	12	13	9	16	9	30	7

5. ábra: Az osztály eredményei a feladatok eloszlása szerint

6. ábra: A megkésített és az átlagos beszédfejlődésű tanulók feladatonkénti átlageredménye

9. Következtetések és javaslatok

A szakdolgozatom első felében elkészített szakirodalom feldolgozás kitér többek között a helyesírás történetére, aspektusaira, alapelveire, tanításának módszereire. A megkésett beszédfejlődés témakörét a kommunikáció, illetve a nyelvi deficitek fogalmától, egészen a megkésett beszédfejlődés terápiájáig sikerült áttekintennem, feldolgoznom. A szakirodalmak között fellelhetőek olyanok, amelyek megírásának dátuma 2000. előtti évekre vezethető vissza. Ennek az oka, hogy több könyv, illetve publikáció szól a helyesírás történetéről, továbbá olyan információkról, amelyek az évek múlásával is ugyanúgy releváns értékű adatokat tartalmaznak. A szakirodalomban felvázolt és említett témák, valamint bizonyított és alátámasztott tények az általam elvégzett kutatásban is bizonyosságra jutottak. A feldolgozott forrásokból, illetve az elvégzett kutatásból és annak kiértékeléséből több konklúziót is sikerült levonnom.

- A megkésett beszédfejlődésű tanulók teljesítményének átlaga alacsonyabb, mint a társaiké, azonban az említett tanulók több, mint fele az osztály összetett átlagánál is jobb eredményt mutatott.
- A helyesírási teszt lehetőséget teremtett arra, hogy olyan területeket tudjak azonosítani, amelyben a megkésett beszédfejlődésű tanulók alacsonyabb teljesítményt mutattak.
- A dolgozat eredményei éles ellentétet mutattak a nemek közötti teljesítményben, amely alátámasztja a szakirodalmakban megjelent, illetve a gyakorlati tapasztalatok bizonyosságát.
- A kutatási helyzet, illetve a gyermekek, az osztály megismerése lehetőséget teremtett arra, hogy felismerjem, hogy a vizsgált tanulók is ugyanolyan motivációval, lelkesedéssel tekintettek az eléjük tárt feladatra, mint az osztálytársaik.

A megkésett beszédfejlődés és a helyesírás kapcsolata egy olyan téma, amely hosszú évek múlva is aktuális és kiemelten fontos lesz, így a területhez tartozó javaslatok száma is ezzel arányosan magas lesz.

- A differenciált tanítási módszerek alkalmazása lehetővé teszi a megkésett beszédfejlődésű tanulók számára a megfelelő támogatás kialakítását, a segítségadás releváns formájának megtalálását. A helyesírás területén is zajló differenciált oktatás a gyermekek és a pedagógusok számára is új, de egyben nagyon hasznos technikák feltáráshoz és alkalmazásához vezethet.

- Azokban az esetekben, amikor a helyzet súlyossága vagy aktualitása megkívánja bizonyos technikai, IKT eszközök alkalmazása is megkönnyítheti többek között a megkésett beszédfejlődésű tanulók helyesírási képességeinek fejlesztését. Ilyenek lehetnek például bizonyos helyesírás ellenőrző programok, illetve a kisebbek számára játékos, IKT eszközön elvégezhető, könnyű feladatlapok.
- A megkésett beszédfejlődésű tanulók esetében nagy segítséget jelenthet a tanórákon kívüli korrepetálási tevékenységeken való részvétel is. Ez a fejlesztő foglalkozás a gyermekek igényeinek megfelelően történhet akár kis létszámú csoportokban vagy egyéni formában is.
- Sok esetben vezethet problémához az a tény, hogy a pedagógusok nem rendelkeznek megfelelő kompetenciákkal, képzettségi, ismereti szinttel a tanulási nehézségekkel küzdő, jelen esetben megkésett beszédfejlődésű tanulók oktatásához. Ennek a kivételnek az elkerülése végett lehetne nagyobb mennyiségű, gyakoribb időtartamú továbbképzési programokat, konferenciákat szervezni. Ezekben az eseményekben a pedagógusoknak lehetősége nyílna a különböző oktatási és fejlesztési technikák elsajátítására.

10. A kutatási kérdések megválaszolása

Az első kutatási kérdésem arra irányult, hogy mennyiben tér el a megkésett beszédfejlődésű tanulók eredménye, a helyesírás tekintetében, az osztály átlagától. Az általam körül határolt vizsgálati csoportra releváns adatokat és eredményeket sikerült alkalmaznom, valamint kapnom, amelyek alapján az alábbi következtetést tudtam levonni. A megkésett beszédfejlődésű tanulók eredményei sem a feladatok szerinti leosztásban, sem az összesített, átlagolt eredményekben nem mutatott jelentős különbséget. A vizsgált 7 tanuló közül, 5 gyermek eredménye az osztály teljesítményének átlagszintje felett helyezkedett el. A diákok megfelelő támogatási, szociális, illetve oktatási háttérrel rendelkeznek, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy az esetlegesen felmerülő tanulási nehézségeket, az előforduló nyelvi deficiteket kompenzálni tudják más területen megjelenő képességeikkel. Az általam megkapott eredményekből arra lehet következtetni, hogy az adott, vizsgált populáció tagjaira kijelenthető, hogy a megkésett beszédfejlődés nincsen nagy mértékű, releváns hatással a helyesírási teljesítményre és készségekre.

A kutatásom második kérdésében arra kerestem a választ, hogy melyik helyesírási feladattípus jelenti a legnagyobb kihívást az adott csoportban, a megkésett beszédfejlődésű tanulók számára. A kapott eredmények és adatok által kijelenthető, hogy a tollbamondás, a szavak betűrendbe sorolása, illetve az egyben leírt mondatok helyes tagolása, illetve lemásolása jelentette a legnagyobb nehézséget a gyermekek számára. Azonban az ezekben a feladatokban elért eredményeik sem tértek el számottevő módon a társaik teljesítményétől. A hiányzó magánhangzó és mássalhangzó pótlás egy olyan feladat volt számukra, amelyben az összesített átlag alapján jobban teljesítettek, mint átlagos beszédfejlődésű társaik. Az általam vizsgált egyének esetében megállapítható, hogy nem mutatható ki jelentős nehézség egyik helyesírási feladattípus esetében sem, amelyet az elkészített feladatlap eléjük tárt.

A harmadik kutatási kérdésemben pedig arra kerestem a választ, hogy milyen eredménybeli eloszlás mutatható ki, a nemek arányában a teljesített helyesírási feladatlap értelmében. Ennél a kérdésnél nem került fókuszba a megkésett, illetve az átlagos beszédfejlődésű tanulók közötti differencia. Az osztály teljesítményének átlagához viszonyítva a fiúk jóval alacsonyabb eredményt mutattak, amíg a lányok képességei kimagaslóak voltak. Az eredmény csak az általam kutatott vizsgálati csoportban releváns, azonban egyértelműen kimutatható, hogy a lányok jóval eredményesebbek voltak a helyesírási teszt elvégzésében, mint az ellenkező nembe tartozó osztálytársaik.

11. Összegzés

A szakdolgozatom megírásához sikerült egy olyan témát választanom, amely a saját érdeklődési körömmel, illetve az aktuális oktatási helyzetnek és kérdéseknek is eleget tesz. Napjainkban egyre több gyermek érintett különböző nyelvi deficitekben, elmaradásokban, többek között a megkésett beszédfejlődésben is. Meglepően tapasztaltam a kutatásom, illetve az ismeretanyag keresése során, hogy viszonylag kevés releváns tudástár áll rendelkezésre a megkésett beszédfejlődés következményeire vonatkozó témában.

A megkésett beszédfejlődés hatása a helyesírás kialakulására, illetve a helyesírás aspektusaira és készségeire egy nagyon aktuális témaként, mély betekintést engedett számomra az adott kérdéskörben. A szakirodalmi adatgyűjtés után a témában megfogalmazott három kutatási kérdésemre kerestem a választ. A dolgozatom fő célja az volt, hogy a megkésett beszédfejlődés és az esetlegesen kialakuló helyesírási deficitek között kapcsolatot találjak vagy ellenkező esetben az adott vizsgált populáció esetében bizonyítani tudtam, hogy a kettő között nem található összefüggés. A vizsgált csoportom egy 23 főből álló második osztályos gyermekcsoport, akik nagyon nyíltan és motiváltan vetették bele magukat az általam adott feladatokba. Célom volt, hogy a gyermekeket egy kicsit megismerjem, belelássak az általános szociális képességeikbe, illetve kommunikációs helyzetekbe is, így ennek értelmében több órát is töltöttem velük hospitálás keretein belül. Az osztály tanulói között 7 fő volt megkésett beszédfejlődésű tanuló, és a 7 főből, 6 gyermek fiú volt. A kutatási eszközüm, módszerem egy általam elkészített és összeállított helyesírási feladatlap volt, amely összesen 7 oldalasra készült el. A feladatok típusát az elkészítés előtt a gyermekek magyar pedagógusával, illetve az intézmény logopédusával egyeztettem, ellenben a tartalmát és a felhasznált szóanyagot én alkottam meg hozzá. A gyermekek oktatásának üteme, előrehaladása megfelelt a kerettantervben megfogalmazott elvárásokkal, amelyet szintén átvizsgáltam a teszt elkészítése előtt. A helyesírási feladatlapban 8 különböző feladattal találkoztak a gyermekek, amelyek különböző képességekre, készségekre engedtek számomra betekintést a későbbiekben. A feladványok között szerepelt többek között tollbamondás, elválasztás gyakoroltatása, betűrendbe állítás, anagramma felismerésének feladata is. A gyermekekkel a munka előtt minden feladatot megbeszéltem, illetve tisztáztam velük, hogy melyik pontban mi az elvárásom feléjük. A tanulók eltérő tempóban, de legkésőbb 1 óra elteltével befejezték a tesztet.

A megkapott eredményeket 5 nagy szempontból vizsgáltam meg, illetve készítettem hozzájuk különböző ábrákat, grafikonokat és táblázatot. A vizsgálat mellett igyekeztem esetleges magyarázatot, illetve ok-okozati összefüggéseket találni a kapott adatok között,

amelyek ezen vizsgált csoport esetében relevánsak lehetnek. Az első nagy kategória az osztály összes tagja teljesítményének összehasonlítása volt, illetve a kapott eredmények alapján az osztály átlagának kiszámítása. Az oszlopdiagram nagyon részletesen megmutatja, hogy a legtöbb tanuló az átlag felett teljesített, illetve elkülönülve megjelennek a megkésett beszédfejlődésű gyermekek adatai is. A második nagy vizsgálati kategória az átlagos beszédfejlődésű tanulók eredményeinek megvitatása, illetve az ő teljesítményük átlagának kiszámítása volt. A 16 fő tanuló adatait tartalmazó grafikon nem sok szempontban tér el a teljes osztály képétől, illetve az átlag pontértéke is csak egy értékkel magasabb, mint az összesített 102 pont nagyságú eredmény. A harmadik kutatási pontban a 7 fő megkésett beszédfejlődésű tanuló eredményeit vizsgáltam, illetve az ő teljesítményük által elért átlagot. Érdekes volt számomra, hogy ezen diákok átlaga csak 2 ponttal mutatott alacsonyabb értéket, mint az előtte vizsgált egész osztály eredménye. A negyedik vizsgálati kategóriában a nemek közötti eredmények arányát vizsgáltam, a megkésett és az átlagos beszédfejlődésű gyermekeket nézve egyaránt. Számomra valószínűsíthető módon az általam vizsgált csoportban is a lányok teljesítménye lett kiemelkedőbb. Az utolsó vizsgálati pontban pedig mind a 8 feladattípusban elért eredményeket figyeltem meg, illetve a feladatok átlag pontszámát hasonlítottam össze a megkésett és az átlagos beszédfejlődésű tanulók között. A feladatokon belül elért pontszámok között nem mutatható ki a kettő gyermekcsoport esetében nagy mértékű eltérés.

A szakdolgozatom elején feltett 3 kutatási kérdésre sikerült megfelelő, kielégítő választ kapnom. Az adott vizsgálati csoport által megkapott eredmények, amelyek csak ezen csoport esetében értelmezhetőek még inkább alátámasztották azt a felvetésemet, hogy a megkésett beszédfejlődés, mint nyelvi deficit nem bír közvetlen ráhatással a helyesírási képességek kialakulására és a már meglévő lexikai tudás előhívására, alkalmazására. A gyermekek a tanulmányokban megjelenő akadályokat, esetleges nehézségeket, más képességeikkel kompenzálják, a helyesírási képességük nem tér el nagy mértékben a társaik által elért eredményektől, ellenben sok esetben magasabb színvonalat mutat.

12. Felhasznált és hivatkozott irodalom

Adamikné Jászó Anna: A helyesírás és az olvasástanítási módszer összefüggéséről. In: Szabályzat, oktatás, gyakorlat: Helyesírásról sokszíniűen. Eger: Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó, 2018. 33- 49. p.

Antalné Szabó Ágnes: A helyesírási kultúra fejlesztésének régi- új technikái. In: Anyanyelv pedagógia. 2008. 3-4. sz.

Antalné Szabó Ágnes: A magyar helyesírás vizuális rendszere. In: Anyanyelv pedagógia. 2010. 4. sz.

Bácsi János: Beszédzavarok az óvodás és kisiskolás korban In: Módszertani Közlemények. 2018. 58. évf. 3. sz. 7-14. p.

Bertalan Regina: A nyelvfejlődési zavarok logopédiai diagnosztikai megközelítésével kapcsolatos problémák. In: Gyógypedagógiai Szemle. 2012. 40. évf. 2. sz. 83- 96. p.

Fazekas Emese: Bevezetés a magyar nyelvtörténetbe- Nyelvi változások, a magyar helyesírás és szókincs története. Kolozsvár: Egyetemi Műhely Kiadó Bolyai Társaság, 2007. 203 p.

Gereben Ferencné: A megkésett beszédfejlődésű gyermek beszédindítása. In: Bevezetés a beszéd fogyatékosok pedagógiájába. Pécs: Comenius BT, 1996. 66- 67. p.

Gósy Mária, Gyarmathy Dorottya: A beszédindulás késésének hatása a beszédfeldolgozásra. In: Beszédkutatás. Bp.: MTA Nyelvtudományi Intézet, 2018. 186- 220. p.

Gross, Wibke; Linden, Ulrike; Ostermann, Thomas: Effects of music therapy in the treatment of children with delayed speech development- results of a pilot study. In: BMC Complementary and Alternative Medicine. 2010.

Hasmann Károlyné, Kálmánné Bors Irén, Szilágyi Imréné: A nyelvtan tanítása- Tanítói kézikönyv alsó tagozatos pedagógusok számára. Bp.: Korona Kiadó, 2000. 248 p.

Hoefflin, George; Franck, Julie: Development of Spelling Skills in Children with and without Learning Disabilities. In: L1- Educational Studies in Language and Literature. 2005. 5. vol. 175- 192. p.

Jánk István: A helyesírás- tanítás helye és szerepe a nyelvtanórán és az iskolában. In: Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei. 2020. 45- 56. p.

Krommer Éva: Módszertani ajánlás. In: Bevezetés a beszéd fogyatékosok pedagógiájába. Pécs: Comenius BT, 1996. 68- 69. p.

Larkin, Rebecca F.; Williams, Gareth J.; Blaggan, Samarita: Delay or deficit? Spelling processes in children with specific language impairment. In: Journal of Communication Disorders. 2013. 46. vol. 401- 412 p.

Rácz Katalin, Földi Rita, Barthel Betty: A beszéd- és mozgásfejlődés összefüggései. In: Gyógypedagógiai Szemle. 2012. 40. évf. 2. sz. 136- 145. p.

Salné Lengyel Mária: Logopédia. Pilisborosjenő: SuliNova, 2004. 64- 67. p.

Scarborough, Hollis S.; Dobrich, Wanda: Development of children with early language delay. In: Journal of Speech and Hearing Research. 1990. 33. vol. 70- 83. p.

Szathmári István: A magyar helyesírás alapjai. Bp.: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 1996. 96 p.

Tanimura, Masako; Okuma, Kanako; Kyoshima, Kayoko: Television Viewing, Reduced Parental Utterance, and Delayed Speech Development in Infants and Young Children. In: Arch Pediatr Adolesc Med. 2007. 618- 619. p.

Zimányi Árpád: Helyesírás- tanításunk gondjairól In: Hagyomány és újítás a helyesírásban: Válogatás a Nagy J. Béla országos helyesírási verseny köteteinek anyagából. Eszterházy Károly Főiskola Líceum Kiadó, 2007. 235- 249. p.

13. Ábrák és táblázatok jegyzéke

<i>1. ábra: Az osztály elért eredményei és teljesítményük átlaga</i>	23
<i>2. ábra: Az átlagos beszédfejlődésű tanulók eredményei és teljesítményük átlaga</i>	24
<i>3. ábra: A megkésett beszédfejlődésű tanulók eredménye és teljesítményük átlaga</i>	25
<i>4. ábra: Nemek szerinti eredmények eloszlása az osztály átlagához viszonyítva</i>	26
<i>5. ábra: Az osztály eredményei a feladatok eloszlása szerint</i>	28
<i>6. ábra: A megkésett és az átlagos beszédfejlődésű tanulók feladatonkénti átlageredménye</i>	29

14. Mellékletek

1. melléklet

Feladatlap

1.) Tollbamondás

2.) Kösöd össze a szavakat a megfelelő betűkkel

mé__	__ég	
sirá__		bago__
ha__ó	j	ma__om
fo__ó		osztá__
a__tó	ly	ünnepé__
__utalom		pó__a
	szemé__	erké__
	szá__	

3.) Nevezd meg a képeket! A szavakat elválasztva írd a képek alá!

4.) Húzd alá mindegyik sorban a helyesen írt szót!

mókus	mokus
függöny	fuggony
Órsi	Orsi
toltarto	tolltartó
huncut	huncút
utazo	utazó
kukorica	kukórica
zacsko	zacskó
hétkoznap	hétköznap
rajzfűzet	rajzfűzet

5.) Álló egyenessel tagold szavakra a mondatokat! Másold le!

~~Acitromsavanyúgyümölcs.~~

~~Atengerben úsznak a színes halak.~~

~~Akutyaegésznapőrziaházat.~~

~~Apalacsintálekváraltöltiméganya.~~

~~Annaakertbenfogócskázikabarátaival.~~

6.) Írj 6 darab állatot! Betűrendbe számozd meg őket!

7.) Pótold a szavak hiányzó betűit! Válassz a megadott mássalhangzók és magánhangzók közül!

l - r	ö - ő
o...ó	f...z
po...os	...nt
nappa...	sz...g
...egge...i	b...rt...n
...abo...	sz...l...

i - í	k - g
...ng	...utya
cs...llag	ba...oly
s...n	zötyö...
gy...k	pacs...ol
p...kn...k	...en...uru

ty – tty	sz – ssz
----------	----------

ha u

ú ik

gver a

ve ő

pő ős

ho ú

ku a

al ik

sziva ú

a ony

8.) Alkoss állatneveket az összekeveredett betűkből!

ógaly

nifled

acsmak

omiam

rége

sukóm

agics

rágob

Ügyes voltál!

2. melléklet

Tisztelt Szülők/ Gondviselők!

Pilgermáyer Panna vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem végzős gyógypedagógus, logopédus hallgatója. A szakdolgozatom fő témája a helyesírás vizsgálata a megkésett beszédfejlődés vonatkozásában.

Egy helyesírás teszttel szeretném felmérni a gyermekek tudásának szintjét, amely adatokat a dolgozatomban anonim, név nélküli módon fogom felhasználni. A teszt megírása egy kis ismerkedés után egy tanóra folyamán történne.

A segítségüket, engedélyüket szeretném kérni, hogy gyermeküket bevonhassam a vizsgálatomba, megíráthassam vele a helyesírási tesztet.

Segítő együttműködésüket előre is köszönöm!

Tisztelettel:

Pilgermáyer Panna

Hozzájárulok, hogy a gyermekem részt vegyen a helyesírási teszt megírásában:

igen

nem

(Döntését kérem aláhúzással jelölje!)

Szülő aláírása:

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről

A hallgató neve: PILGERMAYER PANNÁ
A Hallgató Neptun kódja: MEB20D
A dolgozat címe: A MEGKÉSEIT BESZÉDTEJELŐDÉS HATÁSA A HELYESTRÁS KIALKULÁSÁRA
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: GYÓGYPEDAGÓGIAI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év 04. hó 19. nap

Pilgermayer Panna
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

Pilgermáyer Panna (hallgató Neptun azonosítója: MEB20D) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2024.04.16.

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.